

פרשת פי תשא — שבירת הלוחות

בפרשת השבוע מסופר על שבירת הלוחות בתגובה לחטא העגל. וכך נאמר: "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמִּטְחָנָה, וַיֵּרָא אֶת הָעֵגֶל וּמַחֲלֹתָיִם, וַיַּחַר אֶף מְאֹדָה, וַיִּשְׁלַח מַיְדּוֹ אֶת הַלְּחָת, וַיִּשְׁפֹּר אֹתָם תַּחַת הַהָר" (לב יט). שאלו המפרשים: מדוע רק כאשר משה ראה את העגל חרה אפו, הרי כבר בעודו על הר סיני אמר לו הקב"ה: "לָךְ יֵרֵד כִּי שָׁחַת עַמֶּךָ... סָרוּ מִהֵר מִן הַדֶּבֶר אֲשֶׁר צִוִּיתָם, עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסֶּכֶה, וַיִּשְׁתַּחֲוּ לּוֹ וַיִּזְבְּחוּ לּוֹ" (לב ז-ח). כבר אז הוא היה צריך לכעוס!

ענו על כך רבי עובדיה ספורנו ורבי משה אלשיך, שאכן כבר קודם לכן אמר הקב"ה למשה שעם ישראל עשו עגל, אבל לא נאמר לו שהם גם שמחים על עשיית העגל! משה עדיין לא כעס, כי קיווה שהם מדוכדכים ועצובים בחטאם ויש סיכוי טוב שישבו. אבל כאשר ירד משה מהר סיני וראה את העגל ואת המחולות, כלומר, שלא זו בלבד שחוטאים אלא גם שמחים בעגל הזהב שעשו – על זה חרה אפו. ובלשונו של רבי עובדיה ספורנו: "וַיַּחַר אֶף מְאֹדָה – כשראה שהיו שמחים בקלקול שעשו".

הסבר נוסף כותב רבי יצחק עראמה, בעל "עקדת יצחק": "כי ברית כרותה לעיניים שיתפעל למראהו יותר ממה שיתפעל למשמע אוזניו". על פי עיקרון זה, שיש למראה העין רושם רב יותר מאשר למשמע האוזן, מפרש "בעל העקדה" שמשה כעס רק כשירד וראה את העגל אף ששמע על כך קודם לכן.

על שבירת הלוחות שאל רבי יצחק יעקב הורוויץ בספרו "באר יצחק": "מעשה שבירת הלוחות נראה זר ומתמיה". איך אפשר להבין את כעסו הבלתי נשלט של אדון הנביאים? והרי אסור לשבור מתוך כעס אפילו כלי פשוט; והלוחות הם לא סתם כלי, הרי הם מעשה ידיו של הקב"ה!

כדי להבין זאת עלינו לפנות אל מדרשי חז"ל שמסבירים ששבירת הלוחות הייתה מעשה מחושב ונבון שראוי לאדון הנביאים, ומטרתו הייתה להציל את עם ישראל מהשמדה, ככתוב בתהלים (קו יט-כג): "יַעֲשׂוּ עֵגֶל בְּחָרָב, וַיִּשְׁתַּחֲוּ לַמִּסְכָּה, וַיִּמְירוּ אֶת כְּבוֹדָם בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכָל עֵשֶׂב... וַיֹּאמֶר לְהִשְׁמִידָם, לְוִלֵי מִשְׁחָה בְּחִירוֹ עֵמֶד בְּפָרָץ לְפָנָיו לְהָשִׁיב תְּמַתּוֹ מִהִשְׁחִית".

כך אומרים רבותינו במדרש "שמות רבה" (מג א): שר אחד שלח שליח לקדש לו אישה. כשהגיע השליח למקום מגורי האישה ראה שהאישה מתנהגת בצורה לא צנועה עם איש אחר. לקח השליח את שטר הקידושין וקרע אותו. אמר השליח "מוטב שהאישה תישאר במעמד של פנויה ואי אפשר יהיה להעניש אותה על התנהגותה, מאשר תהיה במעמד של אשת איש". כך אמר משה: "אשבור את הלוחות, וכך אציל את עם ישראל, בטענה שהם עדיין לא קיבלו את התורה ואי אפשר להעניש אותם על עשיית העגל".

הסבר נוסף כתוב ב"מדרש רבה" (מו א), אמר משה לקב"ה: "עם ישראל חטאו בעשיית העגל, ואני חטאתי ששברתי את הלוחות. אם מוחל אתה לעם ישראל תמחל גם לי; ואם אינך מוחל להם, אל תמחל גם לי, אלא מִחְנֵי נָא מִסַּפְרֶךָ אֲשֶׁר פְּתַבְתָּ" (שמות לב לב).

לדעת רבי מאיר שמחה מדְוִינסק בספרו "משך חוכמה", מטרת שבירת הלוחות להראות לעם ישראל שקדושה חלה רק אם עושים את רצון ה', ולכן כאשר עובדים את העגל לא נשאת שום קדושה בלוחות ואפשר לשבור אותם.

דוגמא לכך הביא בעל "משך חוכמה" מבית המקדש: קדושתו של המקדש גדולה מאוד, עד כדי כך שכוהן גדול רשאי להיכנס לקודש הקודשים רק פעם אחת בשנה לאחר הכנות מרובות וטהרה מושלמת. למרות זאת, כשעם ישראל חטא הסתלקה השכינה מבית המקדש, וטיטוס נכנס לקודש הקודשים, טימא אותו, ולא קרה לו שום דבר.

ומה הייתה תגובתו של הקב"ה על שבירת הלוחות?
נאמר בהמשך הפרשה: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה: פְּסַל לְךָ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים כְּרֵאשֹׁנִים, וְכַתְּבֵתָ עַל הַלַּחַת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלַּחַת הַרְּאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַרְתָּ" (לד א).
ודרשו על כך רבותינו במסכת שבת (פז): שלוש דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה על ידו, ואחד מהם הוא שבירת הלוחות, שנאמר "אֲשֶׁר שִׁבַרְתָּ", אמר ריש לקיש: אמר הקב"ה למשה "יישר כוחך ששיברת".